

Munkavállalók (15.)

Gyilkosság a hegyek között (II.)

Gyilkosokkal egy cellában

Ahogy általában a háború szörnyűségeiről vagy a börtönökben végbement kínzásokról némák maradtak az elszenvedők, akként Zsuzsika is néma maradt. Majd évek múlva fiának, Jakabnak megnyílt, s a fiú az anyja halála után kiszivárogtatott néhány részletet a családnak. Gedeon suttyó kölyökként a kemencepadkán fekvé hallgatta a megrázó történetét. Nem sok mindent jegyzett meg, de két történet mélyen beleivódott emlékezetébe.

Mielőtt elítélték volna Zsuzsikát, napokon át vallatták. A kihallgató tiszt valójában semmilyen komoly vádat nem tudott felhozni ellene, de akkoriban erre nem is volt szükség. Elég volt egy megbízható elvtárs „ajánlása” ahhoz, hogy börtönbe kerülhessen bárki. Hozzá hasonló korú két cellatársa vackán meghúzódva eleinte szótlánul figyelte. A meglehetősen tágas belső tér nem tette szükségessé az emeletes ágyakat. A három fekvőhely a sarkokban volt elhelyezve, a negyedik sarokban egy fadézsza szolgált kübliként. A padozat vasrácsozott volt, alatta gyanús színű víz folyt.

Egy pillanatig sem volt kétséges, ez egy „nehéz” börtön, ahová nem akármilyen rabok kerülhetnek. Zsuzsika úgy gondolta, hogy hozzá hasonló, politikailag „veszélyes” elemekkel osztozik a lakóterén. Csalódnia kellett, mindkét fehérszínű kegyetlen gyilkosságot követett el. Hosszú évek óta éltek már az állam kosztján, és úgy nézett ki, hogy egyhamar nem fognak piknikezni a majálison. Annyira szörnyűsége a történetük, hogy jó erkölcsű ember akár kétségbe is vonja hitelességét. Pedig az emberi bűn és kegyetlenség határtalan. Egyikük egy erdélyi nagyvárosban élt büntetésének elkövetése előtt. A másik cellatárs földrajzi hovatartozását bőrszíne alapján nem lett volna nehéz megállapítani.

A második világháború utolsó éveiben nagy volt az éhínség. Aki valamilyen úton-módon szert tudott tenni élelmiszer-főlőslegre, az számított valakinek. A neve nem maradt fenn a köztudatban, csak a tette Zsuzsika mama erdélyi rabtársának, aki sajátos módját válasz-

totta a haszonszerzésnek. Alvó férjét a szenes vasalóval agyonverte. A reinkarnáció a férfi esetében fasírt formáját öltve valósult meg. Arról, hogy miként derült ki a gyilkosság, Jakab gazda nem szerzett tudomást.

A másik tett elkövetőjének leleplezése viszont ismeretes volt. Az oltyán menyecske a háború kezdetén csapódott élettársához. Frigyre lépésükkor a férfi magával hozta öt éves kislányát is. A vasúti depóban dolgozott, ily módon megúsza a katonai szolgálatot. Kora hajnalban ment munkába, gyakran késő este lett, mire hazatért. A városban, ahol éltek, gyakori volt a légitámadás. A civil lakosság nem volt biztonságban. Az asszony javaslatára a férfi beleegyezett, hogy a kislánnyal a nő leutazzon a közeli faluban lakó nagyszülőkhöz. Ezután már csak a tragédia hírére hallotta gyermekéről.

Csakhamar jókora sor alakult ki a folyóparti sétányon, ahol a nő méreletes tejeskannából porciózta a levest. Hirtelen felvisított valaki, kezéből kiejtette a bögrét. Ujjhegy úszott a járdán csordogáló lében.

Házasságból gyűlöletbe

Gedeont tanult fiatalemberként tartották számon a faluban. A családja jómódú volt. Mert bármennyire is lenullázta apját és nagyanyját a kommunizmus, a génjeikben nemzedékeken át őrzött szorgalmat nem tudták elvenni tőlük.

Miután engedni kezdett a kommunizmus vasmarka, és enyhült a kulákok iránti düh, lassan-lassan újra gyarapodni kezdtek anyagiilag. A viszonylagos kegygyakorlás nem feltétlenül a jó szándék jele volt a hatalom részéről, más volt a motiváció. Csakhamar ráeszméltek ugyanis arra, hogy a régi gazdák nélkül nem működik a téesz, hisz ők értettek a föld nyelvében. A semmiből előrángatottak, akiket funkcióba helyeztek, csupán „hóhérfeladat” ellátására voltak alkalmasak. Dolgozni nemcsak

(folytatás a következő oldalon)

Munkavállalók (15.)

(folytatás az előző oldalról)

➤ nem szerettek, de nem is értették annak mi-kéntjét. Így Jakab ismét egyre inkább megbecsült ember lett a faluban. Az anyját elvitető párttitkár karrierje tisztavirág-életűnek bizonyult, elzüllött, koldusbotra jutott, bűneiért vezeklő szánom-bánom ember lett belőle.

Jakab valamit megtanult az élettől, ez pedig nem volt más, mint a fegyelem. Önfegyelem. És ezt elvárta családjától is. És engedelmeség. A hierarchia tisztelgésben tartása. Amíg anyja élt, ő vezette a gazdaságot, majd pedig Jakab. Foggal-körömmel, de kikövetelte magának a tekintélyt. Élete során már volt fent és lent, úgy vélte, ha nem működik a tekintélyelvűség, akkor könnyen le lehet csúszni, amit addig megszerzett, hamar elúszhat.

Görcsösen ragaszkodott elveihez, erre nem volt Gedeont is, aki szinte házasságuk kezdetétől fogva civakodott a feleségével, Annával. Nagy volt benne a viaskodás, a szerelem és a családi tradíció harca volt ez. Eleinte úgy tűnt, hogy Aphrodité győzedelmeskedik, de ahogyan az idő múlásával megkopott a testi-lelki vágy, egyre inkább a neveltetéséből fakadó erkölcsi vonal vált meghatározóvá. Nem, ez nem azt jelentette, hogy nem ragaszkodott a feleségéhez, csupán azt érezte veszélyeztetve, hogy ki viseli a kalapot.

Miután hazajött Angliából, folyamatossá váltak a veszekedések. Komoly és nyílt viták voltak ezek. Eleinte csendben, visszafogottan marták egymást, ügyeltek arra, hogy gyermekük ne vegye észre a köztük lévő feszültséget. Csak ők gondolták úgy, hogy sikerült, de a gyermeki lélek észlelt minden apró negatív rezonanciát. Igyekeztek menteni a még menthetőt. Egy hétre még nyaralni is elmentek. Az első nap pompásra sikeredett, jót bóklásztak a közeli erdőben, sziklás részekre kapaszkodtak. Délután pedig strandolni mentek. Viháncoltak a vízben, és nagyokat nevettek. Úgy tűnt, mintha az elmúlt időszak sötét felhőit messzire fújta volna a szeretet. Pedig csalóka volt a pillanat, a szívek mélyén ott lapult sunyin meghúzódva a mindkettőjüket emésztő ellentét. Mire hazaindulásra került a sor, már túl voltak egy kiadós veszekedésen, Gedeon pedig esténként leitta magát.

Miután a kislányuk az egész napi csatározástól kimerülten elaludt, kiültek a szálló-

da teraszára beszélgetni. Akaratlanul is előke-rült a régi téma: Anna álljon be a gazdaságba dolgozni. Együtt fejjék a teheneket, gondozzák, legeltessék a nyáját. Gedeon álma egy házi sajtüzem létesítése volt. Ehhez viszont kellett volna a feleség támogatása, az, hogy kivegye a részét a gazdálkodásból. „Nem és nem! Ezért jöttünk ide, még ezt a néhány napot sem bírod ki, hogy ne a szaros seggű teheneidre gondoldj?” – pattant fel Anna. Ekkor csattant el az első pofon, Gedeon úgy érezte, jogosan. Hiába próbált érvelni, nyílt és őszinte beszélgetést kezdeményezni, feleségéről lepergett minden, ami arra irányult, hogy ne csupán az életük, hanem a munkájuk is közös legyen. „Nem ezért tanítottak a szüleim – replikázott az asszony. – Miért nem vettél el egy repedtsarkút?” – toldotta meg. Gedeon felpattant, és kirohant az utcára.

A vendéglők még javában üzemeltek, kezdetnek felhajtott két deci vodkát, majd egy egész üveggel kért elvitelre. A sétányon kószált céltalanul. Csoportokba verődött fiatalok viháncoltak nagyokat nevetve. A szerelmesen andalgó párok láttán összefacsarodott a szíve, hogy ők miért nem lehetnek így. Csupán annyi kellene, hogy Anna engedelmeskedjen, ahogyan az egy feleséghez illik. Az meg sem fordult a fejében, hogy neki is változtatnia kellene álláspontján. Kompromisszumra képtelennek bizonyult, merev elképzelése volt a házasságról, a férfi és a nő kapcsolatáról. Nem gonoszság volt ez a részéről, hanem neveltetésből adódó torzulás, amelyet nem tudott levetkőzni. Pedig szerette a feleségét.

Nagyot húzott a vodkából, majd letért a sétányról, a közeli erdő felé vette az irányt. Magányra vágyott, hogy összeszedje gondolatait. Talpa alatt száraz rőzse recsenése zavarta meg a csendet, két oldalról a hegyek felerősítették a zajt. Odébb valamilyen kószáló erdei vad szökkent ijedtében. Majd minden békéssé vált, sötétség vette birtokba a lombok alját.

Lekuporodott az egyik természetes fa tövében, hátát nekidöntötte a törzsnek, lábát előrenyújtotta. Megitta a maradék vodkát is. A világ legelhagyatottabb emberének érezte magát. Innen már nincs kiút, felkötötte magát az egyik fára. Akkor mindenki megnyugodhat, Anna is élheti az életét, ahogyan neki tetszik. Biztosan kap magának egy városi ficsúrt. Ülté-

FERDÍTÉSEK

Étvágyat a szegre?!

A mi biharországi kétnyelvű közösségeinkhez hasonlóknak, mondhatni, gyermekkorban megtanulja mindenki a közös étkezésekkor mondandó „Poftă bună!” vagy „Poftă mare!” jóétvágy-kívánási formát, habár az utóbbi, a nagy étvágy a mi nyelvünkben nem használatos.

A poftă tehát az evéshez kapcsolódó szó lesz az óvodás, kisiskolás gyerek tudatában, és csak később jönnek a nyelvi döbbenetek és értetlenségek, amikor jól érzékelhető udvarias gesztusok kíséretében azt hallja, hogy „Poftiți!” vagy „Pofteste!”. Ha pedig véletlenül utazás előtt hallja, hogy „Poftiți în mașină/vagoane!”, akkor lesz min töprengenie út közben, hogy ha enni hívták a járműbe az embereket, akkor miért nem hozzák már nekik a finomságokat?!

Az a szerencse, ha megszokja a szüleitől érdeklődni, ha valamit nem ért, illetve ha meg is kapja rá a világos, érthető választ. Akkor indul meg a másik nyelvet elvető gondolatsor a kis kobakokban, ha a szülő nem tudja a választ, de nem azt mondja: „Nem tudom, majd utánajárok és elmagyarázom”, hanem a szülői tekintély csorbíthatatlansága mián ráförmed a csemetéjére, ne kérdezzessen hülyeségeket, majd az iskolában megtanítyják a jelentést.

Közben még újabb félreérthetőségek is adódnak, amikor azt hallják, hogy „N-am poftă de nimic”, és valahogy kiderül, ez arra vonatkozik, hogy az illetőnek nincs kedve semmihez. Ekkor már lassan egyre inkább tudatosodik a gyermekben, hogy ez a szó románul több értelemben használatos, mint amilyen-

ben mi az étvágyat használjuk, de ha olyan közegbe kerül, amelyben a nagy többség az ország déli és keleti vidékeinek a magyarral semmiképpen sem kevert erdélyi tájszavait használja, olyasmit is hallhat, amin gyors segítség hiányában hosszú időn át eltöprenghet.

Ha teszem azt, egy bevásárlóközpontban egy vele egyidős gyerkőcnek ilyen-olyan játékhoz vagy édességhez támad kedve, a szülők viszont egyebet vásárolnának, és megunván az egyre kitartóbb követelést, félreérthetetlen hangon mondják ki az ítéletet: „Pune-ți pofta-n cui!” Ez a furfangos mondás sok gondot fog okozni: lehet – kissé hibásan – úgy értelmezi, add át a kérésed valakinek, igazából viszont azt jelenti: akaszd szegre a vágyadat. A mi nyelvünkön ez úgy hangzana: mondj le végleg róla. Ennek viszont „tökéletes” ferdítése „Abdică de această poftă!” volna, amit nehezen értenének meg, esetleg még a „renunță” állna a legközelebb a szegre akasztás szófordulathoz. A „pofta-n cui” ugyanis ezt jelenti: akaszd fel, vagyis tedd el szem elől, a nem használatos tárgyak közé, hogy ne gondold rá.

Ha nagyobb korában találkozik ezzel a valószínűleg nagyon plasztikus kifejezéssel, egy jóízű nevetéssel még túl is lép saját értetlenkedésén, de ha zsenge korban történik, akkor talán a helyes válasz megtanulása helyett azt fogadja meg, hogy ezt a nyelvet soha nem akarja majd megtanulni. Ezért olyan fontos családban és iskolában egyaránt a gyermeki érdeklődésre világos magyarázatot adni vagy megígérni a minél előbbi értelmes választ.

Molnár Judit

ben-fektében kihúzta a nadrágszóját, majd a kislányára gondolt. Belesajdult a szíve a fájdalomba. Összekuszálódta a gondolatai, hol a düh, hol az önsajnálát kerekedett felül. Enyhe szellő bújcskázott a fák között, megnyúló árnyakat vélt közeledni, torzan hosszú karjakkal nyúltak felé. Tenyerükkel intettek, hogy menjen oda hozzájuk. Megpróbált felállni, de próbálkozása nem járt sikerrel. Visszahuppant

a fa tövébe, arcát végigsúrolták a száraz ágak. Nedves melegséget érzett az arcán. Majd eltűntek az árnyak, eltűnt minden. Madárscicsérgésre ébredt, a lombok között ficánkolt a reggeli napfény. Elkezdődött egy új nap, és ő életben volt. Ahogyan a remény is még egy ideig.

(Folytatjuk)

D. Mészáros Elek